

PROJE RAPORU

PROJENİN ADI: Lösemili çocukların projektif yöntem olan resim çizme yoluyla incelenmesi.

PROJENİN AMACI: Lösemi hastası çocukların hastane ortamını benimseyebilmeleri ve sevebilmeleri için projektif resim çizme yöntemini uygulayarak, tedavi süreçlerine katkıda bulunmak ve moral motivasyonlarını yükseltmek amaçlanır.

GİRİŞ: Lösemili çocukların hastaneye bağlı kalarak yaşam mücadelesi vermeleri onların gelişimi ve hayata bakış açılarında olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Çocuk için hastaneye yatmak ve hastalık; onu korkutan, telaşlandıran, rahatsız eden bir deneyimdir. Çocuk hastalığının yanı sıra, okulundan, arkadaşlarından, ailesi ve çevresinden uzakta kalmanın yanında, tedavinin yan etkileri ile mücadele etmektedir. Amaç, onların bu mücadelesinde hastane ortamının ve çalışanlarının ona hayat vermeye çalıştığını anlatmak, içine kapanık hallerini farklı yöntemlerle (resim çizmek gibi) iletişim kurarak hayata kazandırmaktır.

Resim çizme yöntemi ile toplumun farklı kesimlerinden bireylerin onların yanlarında olduğunu hissettirerek farkındalık yaratmaya çalıştık.

Araştırmacılar, “Çocuklarda hastaneye yatmaya bağlı gelişen anksiyete, korku, endişe, ajitasyon, sinirlilik, gerilim ve kaygı gibi olumsuz duygulara daha çok odaklanmışır” (Thompson ve Venon 1993, Boodman 2001).

Çalışmaların bir kısmında ise araştırmacılar çocukların yaşadığı hastane deneyiminin kendilerine güvenlerini artırdığı, streslerini kontrol etmede daha başarılı olduklarını belirtmiştir (O’Corner-Van 2002).

Hastalıkla hastaneye yatma okul çağı çocuğu için çok değerli olan bağımsızlığını, arkadaşlarıyla olan ilişkilerini okul ve oyun aktivitelerini engellemektedir. Okul çağı çocuğu hastane ortamında çok önem verdiği arkadaşlarını ve sosyal aktivitelerini özler, aynı zamanda ebeveynlerinin yanında olmasını ister, fakat bağımlı görünmekten korktuğu için ebeveynlerini yanında istemek onu rahatsız eder (O’Corner-Van 2002).

Çocukla iletişim kurarken, çocukla hastanede çalışan tüm sağlık profesyonelleri gibi hemşireler de resim çizdirme yöntemi kullanabilir. Çocuğun neden hasta olduğu ya da neden hastaneye yattığı konusunda çok az bilgisi vardır ve sormaya korkabilir. Çocuk gelişimsel özelliği gereği hastalığı ile ilgili her şeyi tam olarak anlamadığı için zihnindeki boşlukları fantezilerle doldurabilir (Çavuşoğlu 2001).

Resim çizme çocukların konuşma kabiliyetlerini artırır. Çocukları duygusal olarak etkileyen olayları aktarmada sözel ifadeden daha etkili bir yoldur (Gross ve Heyres 1998).

Resmin çocuklarla sözlü iletişimi kolaylaştırmadığını bulmak için bir dizi çalışma yürütmüştür. Resim çizmenin çocukların iletişim becerilerini, duygularını ve algılarını artırdığını bulmuşlardır. Konuşurken resim çizme fırsatı verilen çocuklar, sadece sorulan sorulara cevap veren çocuklara göre daha fazla bilgi vermişlerdir. Çalışmanın ikinci kısmında

çocuklara iki prosedür birlikte uygulanmış ve resim çizmesi istenilen çocukların daha çok şey ifade ettiği belirtilmiştir. Hasta çocuğa hastalığı hakkında veya hastanede yatma hakkında ne düşündüğü sorulduğunda, belki cevap veremez ama resim çizme yoluyla durumu resmedebilir (Stuyok 2003).

Brinkman'ın (2004) yaptığı çalışmada astımı olan çocuklara resimle hastalıklarını tarif etmelerini söylemiş. Tarif eden çocuklar göğüslerinin üzerinde ağırlık, suyun altında nefeslerini kesen bir el resmi çizmişlerdir. Başka çocuk ise göğsünü sarmış ve nefes almasını engelleyen bir canavar çizmiştir.

Diğer çalışmalar incelendiğinde farkımızın hastaneyi sevilebilen bir mekân haline getirebilmek ve resmin insan psikolojisindeki etkisi göz önünde bulundurularak çocukların tedavilerinde moral motivasyonlarını yüksek tutarak tedavilerine destek olmak şeklinde ifade edilebilir.

YÖNTEM: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Meram Tıp Fakültesine gidildi. 2-10 yaş arası lösemili çocuklarla yüz yüze görüşüldü. Aileleriyle röportaj yapıldı. Çocukların yaptıkları resimler incelenerek tarandı. Bu çizilen resimlerin çizgi, renk, leke, kompozisyon analizleri yapıldı.

LÖSEMİLİ ÇOCUKLARIN AİLELERİ İLE RÖPORTAJ

HASTA 1 - YAŞ: 2,5

Hastaneye ilk ne şikayetle gittiniz ve teşhis nasıl konuldu?

-Ateşlenme ve halsizlik vardır. Hastanede iki hafta antibiyotik verildi. Geçmediği görülerek tahlillerle teşhis konuldu.

Çocuğunuzun hasta olduğunu öğrendiğinizde ilk neler hissettiniz?

-Kendimi boşlukta gibi hissettim, çocuğuma yakıştıramadım, kabullenemedim.

Hastalığın ne zamandır farkındasınız ve ne kadar süredir hastanedesiniz?

-Dört aydır hastalığı biliyoruz. İlk aylarda sadece hap tedavisi uygulandı. İki buçuk aydır da kemoterapi görüyoruz.

Çocuğunuz hastalığını biliyor mu? Biliyorsa siz mi söylediniz kendi mi anladı?

-Hastalığını bilmiyor, fakat iğne vurulduğunda kötü bir şeyler olduğunu anlıyor. Onun dışında oyun zannediyor, zaten yanında da hastalıktan konuşmuyoruz.

Çocuğunuz hastalığını ne olarak görüyor?

-Oyun sanıyor. Serumlara bile oyuncak gözüyle bakıyor.

Çocuğunuzun hastalığı öğrenildiğinde akrabalarınızın yaklaşımı nasıldı?

-Her zaman olduğu gibiydi. Bir farklılık olmadı.

Çocuğunuz hastalandıktan sonra çevresiyle olan ilişkilerde ne gibi değişikler oldu?

-Toplu alanlara giremiyoruz. Sosyal hayatla tamamen bağını koparıyorsun, hiçbir sosyal çevreye sahip olamıyorsun.

Uygulanan tedavi yöntemleri nelerdir?

-İlaç olarak; (kloroben) ağızına sıkma ve sürme yöntemiyle ateşinin çıkması önleniyor. Kemoterapi tedavisi görüyor.

İlk tedavide ne gibi zorluklar yaşadınız?

-Hırçın olduğı için malzemelere vurdu, itekledi, iğne başka bir yerine battı. İstememesinden dolayı daha çok zarar gördü.

Çocuğunuz en çok hangi tedaviden korkuyor, hangi tedavileri istemiyor?

-İğne yapılmasından çok korkuyor, zorluk çıkarıyor.

Tedaviye alıştı mı yoksa hala zorluk çıkarıyor mu, Alıştıysa bu nasıl oldu?

-Artık alıştı, zorluk çıkarmıyor fakat tedavi uygulanırken acıyacak diye çekiniyor ve ağlıyor.

Tedavinin yan etkileri nelerdir?

-Kusma, halsizlik, iştahsızlık görülmektedir. Kusma etkisini iki-üç gün göstermesine rağmen iştahsızlık bir ay kadar sürmektedir. Halsizlik ise çok fazla uyumasına sebep oluyor.

Saçları ilk kazıtıldığında çocuğunuzun tepkisi, duygusu nasıldı?

-Saçları hiç kazıtılmadı kendiliğinden dökülüyor daha sonra tekrar çıkıp tekrar dökülüyor.

Çocuğunuza destek olmayı nasıl başarıyorsunuz?

-Zaten anlamadığı için hastalık hakkında destek gerekmiyor. Sadece hastanede moral motivasyon açısından genel olarak oyun oynuyoruz.

Hastalığın aileye verdiği zorluklar nelerdir?

- Duygusal yönden tamamen bir çöküntü yaşıyoruz. Her dakika gözüm üstünde, bir şey olacak korkusunu üstünden hiç atamıyorsun. Ağladığında ağlıyor, güldüğünde gülüyorsun. Hayat, artık sadece çocuğundan ibaret, onlara bakmaktan kendi ihtiyaçlarını karşılayamıyorsun.

Hastanede hastalar için ne gibi aktiviteler yapılmaktadır?

-Benim çocuğum iki buçuk yaşında olduğı için hastane herhangi bir aktivite düzenlemiyor.

HASTA 2 - YAŞ: 5

Hastaneye ilk ne şikâyetle gittiniz ve teşhis nasıl konuldu?

-Ateş şikâyeti ile gitmiştik. Ağrı kesici ve antibiyotikler verildi. Daha sonra şüphe üstüne tahliller yapıldı ve hastalığın kanser olduğu teşhis edildi

Çocuğunuzun hasta olduğunu öğrendiğinizde ilk neler hissettiniz?

-İlk duyduğumda dünya yıkılmış ben de altında kalmış gibi hissettim. Çocuğum çok küçüktü bu yüzden hiç yakıştıramadım, inanmadım. İnanmak da istemedim. Çok zor bir duygu anlatılması imkânsız.

Hastalığı ne zamandır farkındasınız ve ne kadar süredir hastanedesiniz?

-Zaten farkında olduğumuz gün hemen buraya geldik ve bir haftadır burada tedavi görüyoruz.

Çocuğunuz hastalığını biliyor mu biliyorsa siz mi söylediniz kendi mi anladı?

-Hastalığından biz söz ediyoruz, anlatıyoruz. Bilmesini sağlıyoruz. İğne vuruldukça, tedavi oldukça geçecek diyoruz.

Çocuğunuz hastalığını ne olarak görüyor?

-İyileşeceğini düşünüyor, büyük bir hastalık olduğunun farkında değil, basit bir hastalık zannediyor.

Çocuğunuzun hastalığı öğrenildiğinde akrabalarınızın yaklaşımı nasıldı?

-Daha ilgili olmaya, onu eğlendirmeye yönelik davrandılar zaman ayırarak oyun oynadılar.

Çocuğunuz hastalandıktan sonra çevresiyle olan ilişkilerde ne gibi değişiklikler oldu?

-Arkadaşlarından, akrabalarından hatta ailesinin bazı bireylerinden uzaklaştı. Çevresiyle bağı kopardı, ziyaretçilerin odaya alınmasını istemedi hatta abisi dahi gelse dışarıya ancak beş dakika çıkabildi.

Uygulanan tedavi yöntemleri nelerdir?

-Haplarla kemoterapi, daha sonra damardan serumla tedaviye geçilecek.

İlk tedavide ne gibi zorluklar yaşadınız?

-Kan aldırarak, serum taktırmak hatta hap içmek bile istemedi. Sürekli diretiyor, bağıyor, kaçıyordu.

Çocuğunuz en çok hangi tedaviden korkuyor, hangi tedavileri istemiyor?

-İğne yaptırmaktan çok korkuyor.

Tedaviye alıştı mı yoksa hala zorluk çıkarıyor mu, alıştıysa bu nasıl oldu?

-Önceki kadar kaçma olmuyor, fakat hala çok fazla ağlıyor ama yapılacağını bildiği için fazla zorluk çıkarmıyor.

Tedavinin yan etkileri nelerdir?

-Bacak ve kol bölgelerinde ağrılar oluyor ,uyku hali çok yoğun, ateşlenme oluyor.

Saçları ilk kazıtıldığında çocuğunuzun tepkisi, duygusu nasıldı?

-Daha bir haftadır farkında olduğumuz için daha hiç kazıtılmadı.

Çocuğunuza destek olmayı nasıl başarıyorsunuz?

-Yanında ağlamamaya çalışıyoruz ama ses tonumuzdan dahi anlıyor “Ne oldu?” diyerek ağlamaya başlıyor, durduramıyoruz.

Hastalığın aileye verdiği zorluklar nelerdir?

-Daha çok manevi zorluğu oluyor ama her an gözetimde olmaları gerektiği için kendi ihtiyaçlarımıza zaman ayıramıyoruz.

Hastanede hastalar için ne gibi aktiviteler yapılmaktadır?

-Bilmiyoruz, bir haftadır hastanedeyiz, biz kendimiz oyun buluyor oynuyoruz.

ÇOCUK RESİMLERİNDE GENEL ÖZELLİKLER

Çocuk resimlerinin anlamları:

Çizgilerin yorumu: Resmin bırakacağı ilk izlenim son derece önemlidir. Resmin kağıt üzerinde sunulmasının önemi büyüktür. Örneğin, bir adam resminde ellerin kalçaya konması ağza sigara konması, ayakların geniş olması, saldırganlık duygularının bir ifadesi olarak kabul edilir.

Özel Belirti ve İşaretler

Büyük Resimler: Sayfanın tümünü kaplayan büyük resimler çoğu kez iç kontrolü zayıf saldırgan çocuklar tarafından çizilmektedir. Hiperaktif çocuklar sayfanın tümünü kontrolsüz bir biçimde kullanırlar. Ender olarak çekingen, ürkek çocuklar zayıf benlik kavramlarıyla geniş figürlere yer vermekte ve daha güçlü olabilmeyi arzuladıklarını bu yolla dile getirirler.

Küçük Çizgiler: Birkaç santimetre büyüklüğündeki resimler korkak, çekingen, içe dönük çocukların ürünüdür. Küçük boyut, onların güvensizliklerinin simgesi olur. Bu çocuklar kendilerini güvensiz, yetersiz ve küçük görmektedirler. Ender olarak saldırgan çocuklar zayıf benlik imajı içinde küçük figürleri yer vermektedir.

ÇOCUĞUN PSİKOLOJİK ÖZELLİKLERİNİ YANSITAN RESİMLER

Okul Fobisi: Resimlerde aile bireyleri ağırlıklı olarak çizilir. Okul, öğrenci resmi çizmek istemezler. Ev ve evde mutlu çocuk resimleri çizerler. Resimler saydamdır.

Güvensizliği Yansıtan Resimler: Kâğıdın tamamı kullanılmaz, boşluklar fazladır. Çizimler yarımdır. Küçük figürler çizme ve kâğıdın bir bölümünü kullanma eğilimindedirler. İnsan figürlerinde el ve ayak çizilmemiş olması güvensizliği ve çevreye uyumda yaşanan güçlüğü, İletişim eksikliğini, paylaşım azlığını, kendinden başka insanlarla birlikte olmamayı, bencilliği de ifade etmektedir. Güvensiz çocuğun resimlerindeki çizgiler daha silik ve kesik kesiktir.

Hiperaktif Çocukların resimleri: Taşkın ve çok renkli resim çizerler. Gerilimli oldukları için genelde karalamayı tercih ederler ve resimleri hep yarım kalır. Çizdiklerinde ise resimleri çok büyük olur.

Cinsel Kimlik Karmaşası: Anneye ve babaya aşırı yaklaşılması zıt cinsel kimlikte çizimlerde yoğunlaşma, ev resimlerinde yatak odalarının çizimi, etek giyen, çocuk emziren baba, ava giden sakal bırakan anne figürlerinin çizilmiş olması bize bazı ipuçları vermektedir.

Ailede İletişim Kopukluğu Ve Problemlerin Olduğunu İfade Eden Resimler: Ailede iletişim kopukluğu, aileye konu alan resimlerde açıkça görülmektedir. Resimde aile üyelerinin birinin veya bir kaçının eksikliği... (annenin babanın kardeşlerin aile içinde yaşayan diğer fertlerin hala, amca, dede, ninenin... çizilmemiş olması). Aile fertlerini çizmeyi ret etmesi ebeveyn figürlerinin yerleştirilmesi, aile bireyleri arasına köprü, gökdelen evler, yol, ırmak, ağaçların... çizilmesi, iletişim problemlerinin bir göstergesi olarak kabul edilir.

ÇOCUKLARIN RESİMSEL YAŞ DÖNEMLERİ

1.Karalama Dönemi (1-4) Yaş arası:

Çocuklar bu yaşlar arasında gelişmiş güzel resimler yaparlar. Resimler daha çok oyun amaçlıdır. Çizgiler, tren rayı vb.

2.Şema Öncesi Dönem (4-7) Yaş Arası:

Üç yaş çocuğu tipik yuvarlak kafa çizebilir. İnsan çizdiğince baş ve ayakları olan insan çizebilirler. Yüz hatlarını belirleyebilir. Dört yaş çocuğu kolları ve bacakları olan çöp adam çizebilirler. Beş yaşındaki çocuğunun yaptığı insan ve evler daha belirgin olmaktadır. Altı yaş çocuğunun yaptığı resimlerde artık yavaş yavaş konuda vardır. Resimlerde yer zemini çizgisi mevcuttur. Resimlerde saydamlıkta vardır. Örneğin; ev çizimlerinde evin içindeki eşyalarında çiziliyor olması gibi.

Renklerin Anlamları (4-7) yaş arası:

Dört beş yaşlarındaki çocuklar genelde renk ayrımı yapmadan resmi boyarlar. Bu yaşlarda ana ve ara renkleri öğrenebilirler. Mutlu resimlerde genelde sarı renk, üzüntülü resimlerde genelde kahverengi renk daha ağırlıktadır. Unutulmamalıdır ki çocuk hangi rengi seviyorsa, resimlerde ağırlık o renge doğrudur. Resimlerde ağırlık kırmızı renge iddiacılığı ve saldırganlığı temsil eder. Pembe, sarı, turuncu... gibi sıcak renklerin seçen çocuklar sevecen, uyumlu, işbirlikçidir. Siyah, mavi, yeşil, kahverengi gibi soğuk renkleri seçen çocuklar, aile ortamında yetişen iddiacı, çekingen, güçlkle kontrol edilen, uyumsuz, gerçek duyguları bastıran... çocukları temsil edebilir.

3.Şematik Dönem(7-9) Yaş arası:

Resimler daha belirgin ve ayrıntılıdır. İlk bakışta resmin ne olduğu kolaylıkla anlaşılabilir. Resimler daha gerçekçidir. Resimde mekânsal ilişki vardır. Çocuklar yer çizgisi kullanırlar. Yer çizgisi çocuğun kendisi ve çevresi ile olan ilişkinin boyutunu temsil eder. Bu dönemde kuşbakışı resim çizimleri ağırlıktadır.

4.Gerçekçilik Dönemi (9-12) yaş arası:

Bu dönemde resimlerde daha ayrıntılı çizimler ve gerçekçi bir yaklaşım görülür. Resim konularında kızlar ve erkekler arasında farklılıklar gözlemlenir. Kız çocukları daha çok bebek resimleri, portreler, elbiseler... erkek çocukları ise araba, gemi, uçak... çizerler. Resimleri beğenmeme, aşırı hassasiyet ve kendini ifade güçlüğü görülür.

5.Doğalcılık dönemi (12-14) yaş arası:

Nesneler orantılıdır. Resimler perspektiftir. Yakın çevrede gördüğü objelerin orantılarını boyutlarını ve derinliklerini çizgileriyle yansıtmaya çalışır. Renkleri ise en iyi şekilde kullanırlar.

ÇOCUK RESİMLERİNİN GENEL OLARAK YORUMLANMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Çocuğun bize kendisini yansıtmayı ve olaylar hakkında duygu ve düşüncelerini ifade etmesinde, yalın bir anlatım aracı olan resmin önemi büyüktür. Resmin etkinliğinin aynı zamanda sözsüz dili oluşturması ve bu yolla anlatımın kolay olması, yaşı ve kişilik özellikleri nedeniyle sözlü iletişim kurmakta güçlük çeken çocukları tanımada da önemli bir teşhis aracı olması sağlanmaktadır. Çocuk resimlerini yorumlarken, dikkat etmemiz gereken bazı önemli noktalar bulunmaktadır. Tek resimden yola çıkarak yapacağımız bir değerlendirme bize hatalı sonuç verebilir. Çocuğun diğer resimlerine de dikkat etmeli ve toplu bir değerlendirme yapılmalıdır. Resim değerlendirmesine başlamadan önce çocuğun genel tutum ve davranışlarını, içinde yaşadığı psikolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik durum arkadaşlarıyla, kardeşleriyle ilişkileri, okul ve aile içi ilişkileri, çocuğun yaşını, cinsiyetini, okul başarısını, çocuk hakkındaki genel izlenim ve görünüm, diğer önemli özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu kadar önemli olması nedeniyle, anne babaya düşen görev gerekli malzemeleri temin etmek ve resim yapmaları için teşvik etmektir, bazen çocuğuyla birlikte resim yapmaktır. Fakat resmin boyutu ve rengi konusunda yönlendirilmemelidir. Özellikle 2-4 yaş arasında çocuğun tek istediği karalamaktır, bu esnada anne baba mesela nasıl elma çizilir, nasıl boya yapılır, şeklinde yol göstermeye çalışmaları duygusal bir kırıklığa neden olabilir. Ayrıca kendisini sınırlı sözcük bilgisiyle ifade edemeyen çocuklar için, en kolay anlatım aracı resimdir. Çizdikleri resimler ile kendilerini ifade edebilirler. Çocuk çizdiği resimler de iç dünyasına ait bilgiler verir. Resimdeki nesnelerin, kişilerin çiziliş sırası, çiziliş biçimi, kullandığı renkler, resimdeki eksik öğelerin, resim içindeki karalamaların anlamları vardır. Aslında resim çocuğun iç dünyasının kâğıda dökülüş halidir, bu yüzden çocukları tanımak için nasıl ki oyunlarına bakıyoruz aynı şekilde resimlerine de bakabiliriz. Yaptığı resimleri inceleyerek çocuk hakkında bazı bilgileri edinmek mümkün olabilmektedir. Çocuğun kendisini yansıtmayı ve olaylar hakkında duygu ve düşüncelerini ifade etmesinde, yalın bir anlatım aracı olarak resmin önemi büyüktür.

Resim 1: İncelediğimiz resim, 2,5 yaşında bir erkek çocuğa ait resimdir. Resim yapması için renkli kuru kalem ve kâğıt verdik. Gördük ki; yapmış olduğu resim karalama evresini içermektedir. Bu evrede daha çok kaleme hâkim olmaya çalışma çabası vardır. Resim yapmak onun için daha çok oyun amaçlıdır. en sevdiği renklerle gelişigüzel karalamalar gerçekleştirir. Yardımcı olmaya çalışanları ise kendine göre yönlendirir.

incelediğimiz resimde de bu özellikler görülmekte ve erkek çocuk olması nedeniyle de bizi araba çizimlerine yönlentmektedir.

Resim 1

Resim 2: İncelediğimiz bu resim ise 5 yaşında bir çocuğa aittir. Bu dönem çocuklarının en büyük özelliklerinden biri genelde renk ayrımı yapmadan resimlerini boyamalarıdır. Bu dönem çocukları genellikle ana renklerin farkında olurlar. İncelediğimiz erkek çocuğunun resminde de ana renklerin kullanıldığı görülmektedir. İncelemeler gösteriyor ki; içinde bulunduğu psikolojik etkiden dolayı ki bu; ‘ilgi odağı olmaktan mutlu’ (1) bir insan olduğu için resminde sarı rengi kullanmıştır. Eğer o an için ilgilenilmeyen bir çocuk olsaydı sarı rengini negatif özelliğiyle ele alır, ‘hastalık ve korkaklık’ (2) rengi olarak kullanır ve yaptığı resme başka bir anlam kazandırır. İncelediğimiz resimde sarının pozitif yönünü kullandığını görmekteyiz.

Tipik 5 yaş özelliği ile çocuğun kıpır kıpır bir yapısı vardır. Kırmızı renk, temel chakradır (*) ve ana görevi insana canlılık ve güç veren hayat enerjisini kontrol etmektir (3). Aynı zamanda kullandığı renkler sıcak renkler olup, bizimle işbirliği yapmanın mutluluğunun göstergesidir. Onunla kurmuş olduğumuz iletişim neticesinde mutluluğun ifadesi ve farkındalık yaratan renkleri kullandığını görmekteyiz.

---

(1) Howard&Doroty SUN-“Renginizi Tanıyın” s.133 Arıtan Yayınevi İstanbul-1994

(2) Şeref BİGALİ- “Resim Sanatı” İkinci Baskı. s.284 Şafak Matbaası Ankara-1984

(*) Chakra: İnsan vücudunda, özellikle de omurga boyunca sıralanan enerji merkezleri.

(3) Howard&Doroty SUN-“Renginizi Tanıyın” s.130 Arıtan Yayınevi İstanbul-1994

Resim 2

Resim 3: Gerçeklik dönemi dediğimiz 9-12 yaş arası dönemde bir kız çocuğunun yaptığı resimdir. Resim kâğıdının tümünü kaplayan büyük resimler çoğu kez iç kontrolü zayıf, saldırgan çocuklar tarafından çizilmektedir. Hiperaktif çocuklar, sayfanın tümünü kontrolsüz bir biçimde kullanırlar. Resimdeki büyük kafalar, zihinsel bakımdan kendisini yetersiz gören çocuklar tarafından çizilir. Büyük kafalı resimler genellikle daha yetenekli ve başarılı olabilme arzusu taşıyan çocukların tercihidir. Ağız kullanılmasının nedeni temel iletişim aracı olmasındandır. Dolayısıyla ; ‘sanatın estetiksel haz verme işlevi yanında, iletişimsel bir işlevi, eğitimsel bir işlevi, bir bilinçlendirme işlevi, bir aydınlatma işlevi ve genelde bir toplumsallaştırma işlevi vardır’(4). Konuşma ya da iletişim sorunu yaşayan çocuklar bu eksikliklerini dışa vurmak için kalın çizgili büyük ağız yaparlar. Çoğunlukla bağımlı çocuk resimlerinde ağız ölçüsü bir saplantıdır. Resimdeki gözlerin büyüklüğü de, çocuğun meraklı olduğunu gösteriyor. Yapılan bu resim incelendiğinde çocuğun psikolojik yapısı ile ilgili bilgi almak mümkündür. Genel anlamda resim; yapan kişinin iç dünyasını yansıtan bir sanat türüdür. Aynı zamanda resim, psikolojinin de başvurduğu bir anlatım aracıdır.

Resim 3

Resim 4: Bu resim gerçeklik dönemine ait lösemili bir çocuk tarafından yapılmıştır. Ev, duygusal yaşamının olduğu mekândır. Evin pencerelerinin perdelerinin olması, içeride devam eden bir hayatın olduğunu, içeriyi göstermeyen duvarların çizilmiş olması ise; karamsarlığı, yaşantılarındaki zorlukları, kendini ifade edebilme konusunda karşılaştığı güçlükleri anlatmaktadır. Evlerdeki bacalardan yükselen kalın çizgisel dumanlar; aile içerisinde yaşanan kavgaların, tartışmaların ve sürtüşmelerin göstergesidir. Resimde insan figürlerinin azlığı veya yokluğu sosyal ilişkilerdeki kopukluğu belirtir. Çocuğun psikolojik özelliklerini yansıtan bu resimde, okul fobisinden kaynaklanan etkiler görülmektedir. Okul ve öğrenci resmi çizmemiş, ev ve mutlu çocuk resmi çizmiştir.

Resim 4

Sonuç Olarak; İncelemiş olduğumuz bu resimler bize gösteriyor ki, bu yaş çocuklarında elde edilen sanatsal bulgular, yaşlarına has özellikler taşımaktadır. Ancak daha da önemlisi onlarla iletişim kurmak ve psikolojik destek vermek amacıyla gerçekleştirdiğimiz incelemelerde; çocukların çok mutlu olduklarını ve biraz olsun sorunlarından uzaklaştıklarını ayrıca sanat yoluyla bizimle iletişim kurduklarını görmek, en az onlar kadar bizi de çok mutlu etti.

SONUÇLAR VE TARTIŞMA: Resim yapan çocuklar gözlemlendiğinde çocukların ortama uyum sağladığı, zorluk çıkarmadığı, konuşma kabiliyetlerinin, duyu ve algılarının, iletişim becerilerinin geliştiği görülürken; resim yapmayan çocuklarda ise içe kapanıklık, dış dünyadan kendini soyutlama, iletişim bozukluğu ve duygusallık görülmektedir.

Lösemili çocuğun, iğne yapılırken "Yine acıyacak mı?" sorusuna doktordan cevap alamaması, çocuğun daha çok korkmasına sebep olmakta; bu da hasta çocuk ve doktor ilişkisinin daha kuvvetli, doktorun çocuğa karşı daha anlayışlı ve ilgili olması gerektiği kanısını bizde uyandırmaktadır.

Hastanede dört yaştan önce bir aktivite uygulanmıyor.Bu da çocukların hastanede geçirdiği zamanın daha bunalımlı, stresli ve sıkıcı geçmesine neden oluyor. Doktorlar çocukları eğlendirmek, psikolojilerini düzeltmek amaçlı bir tedavi uygulamıyorlar. Fakat dört yaş üstü çocuklar için kreş var, oyun oynatılıyor, resim çizdiriliyor. Ancak ailelerinin bilgilendirilmesi çok sınırlı (Aile hastanede bir kreş olduğundan biz araştırma yapana kadar habersizmiş). Çocukların ve ailelerinin gerekli ihtiyaçlarının sağlanmadığı görülmektedir. Bunlar göz önünde bulundurularak oyun oynatma ve resim tedavisinin, yaşı kaç olursa olsun tüm lösemili çocuklara uygulanması gerektiği öngörülmüştür.

3.KAYNAKLAR: Howard & Dorothy Sun-“Renginizi Tanıyın” Arıtan Yayın Evi 1994. Şeref Bigalı-Resim Sanatı, Doç.Dr.Âdem Genç ve Yrd.Doç. Ahmet Sipahioğlu-Görsel Algılama “Sanatta Yaratıcı Süreç” sergi yayın evi 1994. İbrahim ARMAĞAN- “Sanat Toplumbilimi” İleri Kitabevi İzmir-1992